

Waarheen met de sociale economie?

Op 31 mei 2006 had *Over.Werk* een uitgebreid gesprek met Kathleen Van Brempt, Minister bevoegd voor de sociale economie, en Mieke Vercaeren, kabinetsadviseur.

Deze bijdrage bevat het verslag van dit interview. De vraagstelling is in italic opgenomen.

Intro tot het interview

De sociale economie is een thema dat het Vlaamse beleid al erg lang bezig houdt. Bij de voorbereiding van dit gesprek – en geholpen door de noodzaak om een aantal oude stapels papier van zijn werkkamer naar een andere plek te verhuizen – vond Walter Van Trier een aantal dossiers terug met teksten gemaakt naar aanleiding van de Werkgelegenheidsconferentie die in 1992 door de toenmalige Minister, Leona Detiège, werd georganiseerd. Een van deze teksten bevat de nucleus van een beleidskader voor de sociale economie. Deze tekst was ooit voorwerp van een uitvoerige bespreking op een vergadering van de Antwerpse derden in aanwezigheid van Frank Van Massenhoven en Fons Leroy, toenmalige kabinetsleden van Minister Detiège.

Vandaag, vijftien jaar later, lijken we op het vlak van de sociale economie beleidsmatig kennelijk op iets als een scharniermoment aanbeland. Scharniermoment omwille van twee belangrijke recente institutionele ingrepen: het samenvoegen van werk en sociale economie in één departement én het overbrengen van beschutte werkplaatsen naar sociale economie. Maar ook omdat het beleid de sociale economie bovendien een veel bredere inbedding wil geven door het duidelijk te plaatsen binnen het verhaal van het maatschappelijk verantwoord ondernemen.

Bent u het eens met deze typering van uw beleid en waarom zijn deze recente ingrepen van belang met het oog op de uitdagingen waarvoor Vlaanderen zich vandaag gesteld ziet?

Om de recente beleidsinitiatieven ten aanzien van de sociale economie goed te begrijpen, moet men een aantal zaken duidelijk voor ogen houden. Er is de plaats van de sociale economie in het verhaal van het Beter Bestuurlijk Beleid. Voor de eerste keer is er een Vlaamse minister voor sociale economie – en daarnaast ook een federale staatssecretaris voor hetzelfde beleidsdomein. Dat men nu een aparte minister heeft voor dit beleidsdomein garandeert uiteraard niet dat dit voor de eeuwigheid zo is. In een volgende regering kunnen de kaarten anders liggen. Maar de huidige situatie heeft wel het grote voordeel dat er hierdoor een andere focus komt te liggen op de sociale economie. Omdat dit domein tot hiertoe altijd al bij de minister van werk zat, krijgt je een zeer sterke verankering van het aspect 'werk'. Dat merk je ook als je vandaag naar de instrumenten kijkt. Het zijn vooral 'werk'-instrumenten. Dat is goed. Sociale economie is absoluut een instrument voor werk. Het moet in het werkgelegenheidsbeleid passen. Maar – en dat is de dimensie die wij er vandaag aan toevoegen en veel sterker willen beklemtonen – het is ook een economische sector en als economische sector heeft ze een zeer duidelijke opdracht tot maatschappelijk verantwoord ondernemen. Je hebt geen goed sociaal bedrijf als het niet maatschappelijk verantwoord onderneemt. Belangrijk is ook dat men bruggen moet leggen naar de reguliere economie. Het verbreden vind ik ongelooflijk belangrijk. Ondanks het feit dat de sociale economie een boeiende sector is, die steeds meer werkgelegenheid voortbrengt en aan belang wint, blijft het toch een kleine economische sector. Ik zou de ambitie kunnen hebben om alle problemen op het vlak van werkgelegenheid en sluitende aanpak op te lossen,

maar dat gaan we niet doen. We moeten realistisch zijn. We hebben de gewone economie heel sterk nodig om die problemen aan te pakken. De sociale economie kan daarin een heel sterke hefboom zijn. Een tweede verbreding ligt vervat in het decretaal kader dat we tegen het einde van deze legislatuur willen uitwerken. Dit decretaale werk is zeer intensief en niet gemakkelijk. Maar ik ben ervan overtuigd dat, als we slagen, we een heel sterk decretaal kader hebben – sterker dan ooit tevoren – en dat het veld geordend zal zijn.

Daarom ben ik het er mee eens dat men vandaag over een scharniermoment kan spreken. De laatste jaren zijn gekenmerkt door een duidelijke versterking van het beleid. In de vorige legislatuur zijn investeringen gedaan met betrekking tot de sociale werkplaatsen en de invoegeconomie. Deze investeringen beginnen nu te renderen. De buurt- en nabijheidsdiensten zijn gestart op experimentele basis, maar nu is het de moment om die institutioneel te verankeren, om ze duidelijke opties en duidelijke doelstellingen mee te geven. En we doen dit heel expliciet met het oog op andere beleidsterreinen. Niet door te zeggen: “Kijk, wij hebben onze middelen en we hebben onze decreten en dus dat zullen we gaan doen en de minister van sociale economie, nu en in de toekomst, moet zien dat er bij elke begrotingscontrole voldoende geld is zodat de sector kan uitgroeien.” Neen, dat blijft te beperkt in scoop en te beperkt budgettair. Als je de ambitie wil waarmaken en wil zeggen “er is een belangrijke dynamiek te ontwikkelen vanuit sociale economie naar de reguliere economie en naar het oplossen – je moet toch de ambities hebben tot oplossingen! – van het werkloosheidsprobleem, dan gaan we dat alleen maar doen door heel veel andere beleidsterreinen hierbij te betrekken. Een mooi voorbeeld is het plan rond de flexibele en occasionele kinderopvang. Dit plan is erg belangrijk. Het geeft heel structureel aan dat de minister van welzijn een opdracht heeft in sociale economie, dat ook erkent en er mee wil instappen. Een ander voorbeeld is de sector van milieu en kringloop.

Wat ik bovendien nog heel erg wens te versterken is de rol van de lokale besturen. Het zal een belangrijk onderdeel vormen van het decreet ‘lokale diensteneconomie’. Ik kijk ook uit naar de nieuwe besturen die zullen gevormd worden na de gemeenteverkiezingen en lanceer nu al duidelijk een

oproep naar de lokale besturen. Ik weet dat deze pogingen in het verleden niet altijd gelukt zijn. Denk maar aan het beleid rond de uitbesteding van werken door de lokale overheden. Maar ik vind dat we een nieuwe poging moeten doen en ik ben er eigenlijk nogal hoopvol op. Als je die middelen kan genereren voor sociale economie dan pas krijg je een dynamisch effect dat de ambitie heeft om duizenden extra jobs te creëren in die sector.

Dus gemeenten moeten niet enkel een schepen van economie maar ook een schepen van sociale economie in hun college opnemen?

Ja, dat zou zeker niet slecht zijn. Dat mag ook de schepen van economie zijn als hij/zij de sociale economie maar mee opneemt in zijn programma. Om ook een beetje weg te komen van dat werkverhaal en in het economieverhaal te stappen en om tegelijkertijd de maatschappelijke verantwoordelijkheid van de lokale besturen heel sterk te gaan definiëren. De klassieke voorbeelden zijn er: de groendienst wordt al eens op sociale economie ingezet, maar ik zeg altijd: in Antwerpen, de werf van de eeuw, de heel harde sector, dat is nu de hefboom. Dan kijken ze altijd heel raar maar we zijn stilaan de mensen aan het overtuigen. Met de Oosterweelverbinding creëert men duizenden jobs. Koppel dit aan het probleem van de knelpuntberoepen en ook aan het probleem van de grote groep werkzoekenden in Antwerpen. ‘t Is toch niet meer als logisch dat je de stukjes van die puzzel bij elkaar legt en wie is er beter geplaatst dan het lokale bestuur om de lokale regie op te nemen en vorm te geven. Als je daarin slaagt dan ben al een heel eind verder.

Oké – maar mag ik daar in eerste instantie twee opmerkingen bij maken. Eerst en vooral, in plaats van te benadrukken dat naast de instrumenten die ontwikkeld zijn of ontwikkeld dienen te worden op het vlak van werk – werkvormen dus – het accent moet gelegd worden op een toenadering tot de economie, bestaat ook de mogelijkheid om een andere richting in te slaan. Waarom niet de weg naar arbeidszorg inslaan in plaats van de weg naar economie? Terecht stelt u dat het grote probleem dat opgelost moet worden de werkloosheid is. Maar kan dat wel op die manier? Ondanks het harde en enthousiaste werken van al wie betrokken is bij de sector moet men

vaststellen dat de vruchten van al dat werk maar een druppel op een hete plaat blijven. Geeft de nadruk op 'economie' in de recente teksten niet teveel de indruk dat het om 'echte' economie gaat?

Een andere opmerking die men zou kunnen maken is dat dit verbaal misschien wel veel te veel een stadsverhaal is. Werkt uitbesteding naar lokale besturen ook en evengoed in kleine gemeenten? Misschien geeft de band die men altijd legde (en nog legt?) tussen sociale economie en langdurige werkloosheid – langdurige werkloosheid die toch wel meer een stadsfenomeen is – aanleiding om te veronachtzamen dat er nog een aantal taken liggen voor de sociale economie die wel degelijk ook van belang zijn en een plaats kunnen vinden in kleinere en meer landelijke gemeenten.

Laat mij beginnen met het eerste punt. Wat heel duidelijk moet zijn, is onze keuze voor de weg naar economie. Sociale economie is voor ons een weg naar economie en dit in twee opzichten. Ten eerste moeten we onze ambities wat betreft doorstroming toch wel heel sterk proberen waar te maken. Op dit ogenblik bestaan er nog veel te veel schotten tussen de economie en de sociale economie. Daar moet men zeer sterk op werken. Deze schotten moet men wegnemen en men moet ervoor zorgen dat er veel meer doorstroming is naar de reguliere economie. Dat is, denk ik, de lijn voor de toekomst. Brengt dit nu mee dat wij zelf dan weer nieuwe schotten gaan inbouwen tussen sociale economie en welzijn? Bijvoorbeeld wat doen we met arbeidszorg nu de beschutte werkplaatsen deel uitmaken van de sociale economie. Uiteraard mogen we daar absoluut geen nieuwe barrières bouwen; ook daar moet doorstroming mogelijk zijn. Maar ik wil daarover absoluut geen misvattingen of twijfel laten bestaan: onze focus ligt op economie en onze ogen zijn gericht op economie vanuit de sociale economie.

Natuurlijk hebben wij heel veel oog voor de doelgroep waarmee we werken en arbeidszorg is zeker belangrijk. Het Meerbanenplan voorziet trouwens in meer jobs – tussen de zeshonderd en de negenhonderd extra banen – voor arbeidszorg, evenals in extra begeleiding. Maar we moeten duidelijker definiëren waar we met arbeidszorg naar toe willen want nu gaat dat alle kanten uit. Op dit ogenblik zijn we dit verder aan het uitwerken en al zijn de

details nog niet af, de lijn waarin wordt gewerkt is duidelijk. Arbeidszorg werkt met de allermoeilijkste gevallen. Als de analyse van de VDAB en Fons Leroy juist is en het klopt dat we met ongeveer 20% erg moeilijk plaatsbare werklozen zitten dan is er dringend nood aan gepaste oplossingen. Daar ligt duidelijk een taak weggelegd voor sociale economie en arbeidszorg. Daarom opteren we ervoor om arbeidszorg uit te bouwen als een flexibel systeem met focus op begeleiding en beter worden van de mensen; maar toch wel met zicht op werk in een economische context, dus een bepaald arbeidspotentieel moet aanwezig zijn. Zoniet zijn er een aantal heel goede projecten in welzijn en die moeten uitdrukkelijk ook hun kans krijgen. Weer zonder het bouwen van schotten en het beletten van doorstroming. Integendeel, doorstroming moet sterk worden bevorderd, maar ik wil toch een duidelijke lijn zien tussen wat behoort tot arbeidszorg en welzijn. Arbeidszorg zal ingebed worden in onze nieuwe maatwerkbedrijven, in de sociale werkplaatsen en in de beschutte werkplaatsen van vandaag... en ja, daar blijft de focus op werk en economie. Dat is een heel resolute keuze.

Wat het stadsverhaal betreft, ben ik het er zeker mee eens dat het verhaal van de sociale economie zo niet moet worden begrepen. Al zit een groot deel van de problematiek in de steden, er zijn uiteraard ook zaken te doen in andere gemeenten. En lokale besturen die daar iets willen doen, moeten ondersteuning kunnen krijgen. Kijk. Ik moet Antwerpen niet gaan ondersteunen in hun werkgelegenheidsbeleid, nietwaar. Men heeft daar mensen genoeg die daar mee bezig zijn. Men heeft daar een hele dienst die dat opneemt, goedwerkende vzw's en dergelijke. Daar is het zaak te zorgen voor middelen die helpen dat een goed samenwerkingsverband tot stand komt. Maar ik moet er vanuit de Vlaamse overheid wel voor zorgen dat kleinere besturen ondersteund worden op het vlak van de sociale economie. Bijvoorbeeld door de startcentra van vandaag te verbreden en als kenniscentrum te ontwikkelen, zodat lokale besturen er beroep op kunnen doen om hen te ondersteunen. Ik weet het wel. Als men spreekt van lokale regie dan liggen de zaken altijd wat moeilijker buiten de grote steden. Iets gelijkaardigs was kenmerkend voor de discussie rond de Werkwinkels. Maar dat mag de Vlaamse overheid niet ontslaan van de verplichting om de andere lokale besturen te ondersteunen. De lo-

kale besturen zijn immers een belangrijk draagvlak voor het beleid.

Speelt er toch niet nog een ander aspect in deze kwestie? Hebben kleinere gemeenten de vereiste schaal om zaken als maatwerkbedrijven op te zetten op een duurzame manier? Zijn er bijvoorbeeld in meer landelijke regio's voldoende langdurig werklozen, m.m. jobs, voorhanden om deze bedrijven te bevolken? Of voldoende verbruikers – bijvoorbeeld in het geval van een Kringwinkel – om de zaak rendabel te maken?

Klopt. Voor de beschutte werkplaatsen is het duidelijk dat die zich meestal aan de economische logica aanpassen en zich inplanten waar zij een afzetgebied hebben. Voor sociale werkplaatsen ligt dat wellicht ietwat anders. Maar deze schaalkwesie vind ik op zich geen probleem. Als ik spreek over het algemene economiekader en als we alle peilers op hun plaats zullen hebben – invoegbedrijven en invoegeconomie, maatwerkbedrijven, lokale diensteneconomie – dan heeft elk van deze drie peilers een aparte finaliteit. De invoegeconomie sluit het dichtste aan bij de reguliere economie en binnen die peiler hoeven we over doorstroming niet te discussiëren want dat behoort tot de essentie ervan. Deze peiler volgt zodanig een economische logica dat we nauwelijks zullen kunnen sturen waar deze bedrijven zich inplanten. Wel kunnen we proberen alle bedrijven te overtuigen dat 'invoegbedrijven' een goede piste vormen. De maatwerkbedrijven hebben natuurlijk een heel andere finaliteit. Ze werken met een veel moeilijkere doelgroep. Dat was vroeger al zo, maar nu komen de beschutte werkplaatsen daar nog bij. Waarschijnlijk is het daarom ook zo moeilijk om daar een goede terminologie voor te vinden. Ik houd niet van het woord 'beschutte' werkplaats. Dat drukt helemaal niet uit waar het moet om gaan. Het zou feitelijk om een 'open' werkplaats moeten gaan en...

Even een opmerking, in mijn jeugd hoorde ik altijd spreken van 'beschuttende' werkplaats – en internationaal over 'sheltered employment'. De term is zeker ook niet ideaal, maar geeft toch duidelijker en beter aan waar het om gaat. Die werkplaatsen 'beschutten' bepaalde groepen werknemers tegen de voor hen nadelige werking van de arbeidsmarkt.

In ieder geval: de sociale en beschutte werkplaatsen hebben in onze visie, die ook ten grondslag ligt aan het eenheidsdecreet dat wordt uitgewerkt, als finaliteit het garanderen en waarmaken van het recht op arbeid vooral voor de allermoeilijkste doelgroepen. Dat is een van de mooiste opdrachten van de sociale economie, maar zeker ook een van de moeilijkste. De lokale diensteneconomie is wat dat betreft een erg belangrijke peiler die we in deze legislatuur sterk willen ontwikkelen. Deze peiler is wel heel regionaal ingeplant en daarom moet het beleid op dit vlak zeker de ambitie van een spreiding over Vlaanderen waarmaken. Want dit gaat heel belangrijk zijn voor het welzijn in de wijken. Denk maar aan de uitdagingen die zich daar stellen, zoals vergrijzing, opvang, ... In feite gaat het om vormen van universele dienstverlening die we moeten ontwikkelen en dus is het zaak om oog te hebben voor een juiste dekking in Vlaanderen. Uiteraard zal dit in steden misschien meer nodig zijn omwille van het grotere tekort aan mantelzorg en een grotere aanwezigheid van de doelgroep, maar ook hier mag dit zeker niet leiden tot een 'stadsverhaal'.

Verwacht u op dit vlak niet de nodige problemen op het vlak van klachten over deloyale concurrentie of ondergraven van reguliere arbeidsstatuten? Dat soort argumenten duikt toch heel dikwijls op als concrete dossiers over 'gesubsidieerde activiteiten' op lokaal vlak moeten worden bekeken? Kan je die discussie vermijden?

Eerlijk gezegd krijg ik tot hertoe heel erg weinig bewijzen toegeleverd die aantonen dat het echt om vormen van oneerlijke concurrentie gaat. Wat doen we in de sociale economie? We subsidiëren bedrijven omdat de mensen die ze in dienst nemen minder productief zijn. En we subsidiëren dat we die mensen moeten begeleiden. Niemand maakt er bezwaar tegen als een bedrijf gebruik maakt van het IBO-statuut. Dat is een heel goed instrument om mensen meer kansen te geven via een opleiding op het werk. Is het dan zo verschillend wanneer het gaat als men een systeem van financiële ondersteuning uitwerkt om mensen met een grotere afstand tot de arbeidsmarkt ook meer kansen te geven op de arbeidsmarkt? Volgens mij niet. Kijk naar de beschutte werkplaatsen. Meestal maken zij producten in niches waar andere bedrijven omwille van tal van redenen – bijvoorbeeld seizoensproductie

rond Kerstmis – niet in willen investeren. Maar zelfs als zij exact dezelfde producten maken als een regulier bedrijf naast de deur dan nog is er geen deloyale concurrentie, want het reguliere bedrijf werkt niet met mensen met een arbeidshandicap.

Maar komt het argument van 'oneerlijke concurrentie' niet vooral voort uit de redenering dat een bedrijf dat volgens de normale economische logica helemaal niet rendabel zou zijn door deze subsidiëring in stand wordt gehouden. Gezond denkende mensen hebben er vermoedelijk – laat ons dat alleszins hopen – geen probleem mee dat men mensen steunt die omwille van een arbeidshandicap of iets dergelijke minder productief zijn. Wél problematisch, zeker voor vele economen, is dat zo bedrijven blijven bestaan die minder productief zijn. Dit geldt trouwens niet alleen voor de sociale economie, maar voor elke gesubsidieerde sector. Mij lijkt het dat u vooral dit laatste argument moet kunnen overwinnen om uw beleid buiten alle kritiek van 'oneerlijke concurrentie' te houden.

Wel, maar met dat punt houden we toch rekening. We kijken nauwkeurig toe op de hoogte van de subsidiering en als we ondervinden dat deze echt wel te hoog zou kunnen zijn – bijvoorbeeld in het geval van invoegbedrijven in het verleden – dan verminderen we het niveau van die subsidiering...

Sorry dat ik u onderbreek, maar is dat niet een te defensieve reactie? Zou het niet wenselijk zijn om ofwel te argumenteren dat sociale economiebedrijven ook een aantal 'baten' hebben die misschien niet in de gewone rendementscijfers of balansen te vinden zijn ofwel om er op te wijzen dat reguliere bedrijven in vele, zoniet de meeste gevallen toch ook (minstens impliciet, denk maar aan Maribel-systemen en dergelijke) genieten van vormen van overheidssteun. Een dergelijke offensieve aanpak zou er misschien kunnen toe leiden om de strikte scheiding die men nu meent te moeten maken tussen 'reguliere' economie en 'sociale' economie ook in onze denkkaders te doorbreken. Ook op dat vlak mogen er misschien best wat schotten worden opgeruimd.

... een goed voorbeeld zijn de dienstencheques. Die werken prima, brengen vraag en aanbod samen en niemand klaagt daar echt over. In de sociale economie doen we feitelijk niets anders. Als men de lokale diensteneconomie bekijkt...

Sorry dat ik u nogmaals onderbreek. Maar het voorbeeld dat u geeft, illustreert dat er in heel het verbaal toch nog een ander punt belangrijk is. In antwoord op het argument van de oneerlijke concurrentie zegt u dat de bedoeling is om minder productieve mensen hun recht op arbeid te kunnen laten waarmaken, maar u doet dat niet op om het even welke manier. Met een dom voorbeeld: als die mensen op het strand putten zouden maken en ze daarna terug vullen dan zou u ze wellicht niet subsidiëren – integendeel tot de beroemde Britse econoom Keynes die in de jaren 1930 wel degelijk heil zag in het laten uitvoeren van dat soort overheidswerken omwille van het herverdelende effect ervan en de weerslag daarvan op de vraag naar consumptiegoederen en afgeleid daarvan op de werkgelegenheid. Ik bedoel maar in feite banteert u niet enkel een doelgroepdefinitie van sociale economie, maar ook een meer inhoudelijke definitie op basis van het soort activiteiten die binnen dat kader kunnen worden uitgevoerd – zoiets als 'activiteiten waarvoor in het normale economische circuit geen plaats blijkt te zijn'.

Met dit laatste ben ik het helemaal eens. Als men kijkt naar de drie peilers dan wordt de sturing die uitgaat van deze inhoudelijke invulling telkens op een andere manier ingevuld. Voor de invoegbedrijven is deze sturing nagenoeg onbestaande. We volgen dat wel, maar gaan ervan uit dat deze ontwikkeling zelfsturend is. Maar voor de lokale diensteneconomie en de maatwerkbedrijven liggen de kaarten anders. Daar werken we wél heel sturend met betrekking tot waarover het moet gaan. Daar stellen we als overheid wel een aantal doelstellingen voorop: over welke dienstverlening moet het gaan? Welke prioriteiten moeten er worden gesteld? Denk maar aan de groenjobs of het zorgverhaal; het veiligheidsverhaal ook. Dat vinden we dus wel heel belangrijk. En daar kunnen we sterk sturen want het feit dat wij betalen maakt ook dat we criteria en prioriteiten kunnen opleggen.

Kunnen we nog even terug komen op de maatwerkbedrijven en op de opbrengst van de sector sociale economie? In uw teksten over sociale economie legt u dikwijls de nadruk op het andere karakter van de sociale economie (al voegt u er meestal aan toe dat vele karakteristieken van de sociale economie in feite ook voor de reguliere economie zouden moeten gelden – en niet omgekeerd) en suggereert u dat

men zou moeten komen tot het uitwerken van andere maatstaven van de 'opbrengst'. Hoe bepaalt men bijvoorbeeld de opbrengst van stadswachten of lijnspotters? Maar eerst dus de maatwerkbedrijven. Maatwerkbedrijven hebben in uw visie, als ik het goed begrijp, een dubbele finaliteit: aan de ene kant 'tewerkstelling' (gericht op doorstroming naar de reguliere bedrijven en de invoegsector, al zal een gedeelte van het klantenbestand dit niet kunnen waarmaken) en aan de andere kant 'begeleiding opnemen van invoegbedrijven en bedrijven in de reguliere sector'. Klopt dat?

Dit is een punt dat inderdaad enige uitklaring vergt en dat al tot wat misverstanden heeft geleid. Zeker de punten 'werk' en 'finale tewerkstelling' liggen gevoelig in de sector. Bijvoorbeeld in de sector van de beschutte werkplaatsen heeft men de nadruk die ik leg op doorstroming niet echt in dank afgenomen. Men heeft dat geïnterpreteerd alsof ik zou willen zeggen dat de kous af zo zijn met het realiseren van een doorstroming van 50%. Dat is natuurlijk niet mijn bedoeling. Het is niet zo dat men goed gewerkt heeft enkel en alleen omdat en wanneer men erin slaagt de helft van de mensen te doen doorstromen.

Zo'n stelling zou wel in het verlengde liggen van uw andere bevoegdheid, maar er een belangrijke dimensie aan toevoegen: Katleen Van Brempt, Minister van Arbeidsmobiliteit?

Lach maar ja. Maar het punt is dat ik natuurlijk ook wel zie dat de sociale economie andere finaliteiten heeft. Ik besef zeker wel dat voor heel wat mensen de sociale economie het eindpunt betekent van hun arbeidstraject en ik vind dat ook goed. Ik heb daar helemaal geen probleem mee. Als ik zie in het geluk in de ogen van mensen die vandaag in de buurt- en nabijheidsdiensten werken, bijvoorbeeld als poetser, die eindelijk verlost zijn van de zoveelste WEP+ en van de zoveelste opleiding, maar nu een job hebben en echt werken dan ga ik niet zeggen tegen die mensen en nu moeten jullie doorstromen naar de 'reguliere' sector. En dat geldt voor een groot deel van de sociale economie. Ik volg dus zeker niet de merkwaardige logica – die men soms hier en daar wel hoort – dat men in de sociale economie evenmin (of evenveel) als in de reguliere sector rekening moet houden met de kwaliteit van de arbeid omdat dit misschien negatief van invloed

is op doorstromingscijfers. De basis moet zijn 'werk op maat' en daardoor voelen de mensen zich ook gewaardeerd.

Maar om terug te komen op mijn discussie met de sector van de beschutte werkplaatsen. Ik bedoelde dus zeker niet dat alleen kijken naar doorstroming zaligmakend is. Maar ik vind het wel nodig om deuren en ramen open te zetten. Ten eerste moet men mensen die de mogelijkheid in zich hebben de kans geven om door te stromen. Ten tweede moet men de nodige contacten leggen met de 'gewone' bedrijven om hen te laten zien om welke werknemers het gaat, welke mogelijkheden zij in zich hebben, hoe zij worden begeleid en dergelijke meer.

Onlangs bezocht ik Janssen Pharmaceutica, waar een beschutte werkplaats (voor de verzorging van dieren) als 'enclavewerkplaats' is ingericht in het bedrijf, met zeer positieve resultaten.

Dit voorbeeld toont het belang van tussenvormen, van mogelijkheden voor werknemers om na door te stromen terug te vallen op de vroegere positie. Ook institutioneel is hier heel wat te doen. In een aantal gevallen betekent mislukken na doorstromen dat men terug voor een hele tijd in de werkloosheid zit omdat men niet meer onmiddellijk in aanmerking komt voor begeleidende maatregelen. Deze zaken moeten zeker worden aangepakt voor het geheel van de sociale economie.

Dit stelt uiteraard ook terug de begeleidingsfunctie van de maatwerkbedrijven aan de orde. Vereist die opdracht niet dat men te maken heeft met een bepaalde stijl van maatwerkbedrijven? Zijn de bestaande organisaties gewapend om deze taak op een kwalitatieve manier op te nemen?

Een klassiek maatwerkbedrijf is zeker gemakkelijker te organiseren. Maar misschien is het iets te gemakkelijk om niet verder te willen gaan. Uiteraard zal de schaal van de organisatie een rol spelen. Hoe kleiner de groep waarmee men werkt hoe moeilijker het zal zijn om deze begeleidingstaak in de organisatie in te bouwen. We willen alleszins formules bedenken die dat wel mogelijk maken. Men mag niet vergeten dat in de organisatie uit de sector een ontzettend pak expertise aanwezig is. Het is maatschappelijk niet te verantwoorden als deze expertise onbenut zou blijven. Maar een ding

staat buiten kijf. Hier zal men creatief moeten overnadenken.

Legt u op die manier toch niet heel erg veel druk op de begeleiders? De ervaring leert dat elk van deze samenwerkingsverbanden met de reguliere sector quasi-uniek en erg intensief is. Bestaat het gevaar niet dat de extra inspanningen die dit begeleidingswerk vergt de idee laat opdrogen? Koppel daar nog een keer aan dat het statuut van de 'reguliere werknemers' in de sector van de sociale economie meestal ook niet écht riant is. Ik ken organisaties waar leidinggevend personeel al jaren in een zogeheten precair statuut werkt. Vergt de uitbouw van een professionele begeleiding ook niet dat men iets doet aan dit aspect van de regelgeving?

En om het nog ingewikkelder te maken. Misschien vergt die aanpak ook wel een wijziging in de manier waarop human resources afdelingen binnen de gewone bedrijven hun werk doen; Misschien is er op dat vlak ook wel meer 'opleiding' en 'professionalisering' nodig?

Dat klopt inderdaad, maar men mag toch twee zaken niet uit het oog verliezen. Door het verankeren van de sociale economie veranker je noodzakelijkerwijs ook de mensen zelf. Als de stelling is dat de sector geprofessionaliseerd moet worden dan kan het uiteraard niet dat men in slechte statuten moet werken. Ik ga er vanuit dat organisaties, vooropgesteld dat we erin slagen om een sterk decretaal kader uit te bouwen, in de toekomst ook een grotere zekerheid hebben over waaraan ze beginnen. Natuurlijk is het illusoir te denken dat men in deze sector een verloning kan invoeren die vergelijkbaar is met bijvoorbeeld de chemie, maar een goed statuut moet kunnen. Maar een ander probleem is dat begeleiders in de sociale sector erg dikwijls overvraagd worden. Zijn de normen die wij hanteren inzake arbeidsbelasting wel oké? Is het niet zo dat er veel te veel werk is voor te weinig mensen? Ten dele volgt dat uit de optie om zoveel als mogelijk middelen te stoppen in de doelgroep zelf en dus misschien eerder jobs te zullen bij creëren voor doelgroepwerknemers dan voor begeleiders. Maar de balans moet wel correct zijn en dat is op dit ogenblik zeker niet altijd het geval. Neem het voorbeeld van de arbeidszorg. Daar is de verhouding doelgroepers versus begeleiders wellicht van dien aard dat men erg weinig aan echte begeleiding kan

doen. Dat strookt zeker niet met de optie om iedereen voldoende kansen op doorstroming te geven. Ik ben me van dat probleem zeker bewust. Eén van de eerste dingen die wij hebben gedaan na de 'overstap' van de beschutte werkplaatsen is het indexeren van de betoelaging voor omkaderingspersoneel, iets wat al jaren niet meer was gebeurd. Als men zo verder ging, kan het niet anders dan dat een groot deel van de werking enkel afgestemd moet worden op de productiviteit. Want enkel deze productiviteit laat toe om omkadering, begeleiding en dergelijke te betalen. Ook die balans moet in de toekomst juist zitten.

Kan men het zo stellen dat het beleid in dit opzicht dikwijls voor de moeilijke keuze staat om voorrang te geven aan ofwel meer doelgroepwerknemers die werken binnen de sociale economie (en die het dus met minder begeleiding moeten doen) ofwel meer middelen stoppen in begeleiding (wat kan leiden tot betere doorstromingsresultaten en dus meer kansen op werk voor doelgroepers in de reguliere sector)?

Jawel, en dat is inderdaad een erg moeilijke keuze.

Tussen haakjes. U verwijst in dit gesprek erg vaak naar de sector van beschutte werkplaatsen. Mag men daaruit besluiten dat de beschutte werkplaatsen model staan voor de rest van de organisaties in de sociale economie? Al hebt u hiervoor al gezegd dat u zeker van de term af wilt.

Niet echt. Ik verwijs veel naar die sector omdat ik er naar aanleiding van de recente administratieve hervormingen veel ben mee bezig geweest en erg veel bezoeken heb gebracht aan die sector. Het is erg belangrijk om te beseffen dat het decreet dat wordt uitgewerkt uitgaat van een groeiscenario voor de sociale economie. Het is duidelijk dat het decreet voor elk van de peilers van de sociale economie een aantal verschuivingen zal meebrengen. In de gesprekken met de verschillende betrokkenen moet ik dan ook geregeld enige druk uitoefenen om duidelijk te maken dat andere opstellingen nodig zijn en dat er grote uitdagingen zijn. Maar ik leg er ook altijd de nadruk op dat het zeker niet gaat om een rationaliseringsscenario. Men moet niet vrezen dat het belangrijke wetgevende werk gebeurt vanuit de optiek van besparingen. Integendeel. Gedurende deze legislatuur komen er elk jaar middelen bij. In elk van de onderdelen van het Vlaamse beleid probe-

ren we de sociale economie te betrekken: Meerbanenplan, Jongerenbanenplan, ... Telkens voorzien we ook in een versterking van de sociale economie. Maar opgepast: dat betekent niet dat elke individuele organisatie binnenkort meer middelen ter beschikking zal krijgen. Want er zullen uiteraard criteria uitgewerkt worden die moeten garanderen dat men steeds oog blijft houden voor de moeilijkste doelgroep, dat men een goede mix van mensen in de organisatie heeft, dat men goede begeleiding verzorgt en dergelijke meer.

Is het toch niet zo dat welzijn in dit verbaal uiteindelijk een grotere rol zal spelen dan u nu doet voorkomen?

Dat risico – als men dat als een risico wil beschouwen – is er inderdaad. De nadruk op werk en economie impliceert niet dat ik de welzijnssector niet belangrijk vind en het is zeker ook nodig om daar een sterk beleidskader te maken voor mensen die zelfs in de sector van de sociale economie geen plaats vinden. Stel, bijvoorbeeld, dat we de mensen in de arbeidszorg veel nauwgezetter gaan screenen. De kans dat we een groot aantal mensen zullen vinden die nu in de werkloosheid zitten maar die zelfs via arbeidszorg niet kunnen worden geholpen. Welnu, stop dan met het culpabiliseren van deze mensen. Ik erger mij vreselijk aan opmerkingen over luiheid van werklozen en dergelijke. Wie slechts een klein beetje kennis heeft van de doelgroep weet hoe moeilijk de zaken liggen. Bekijk de zaak met een andere bril en zie wat er vanuit welzijn kan gebeuren.

U vindt dat beleidsverantwoordelijken dit probleem veel duidelijker zouden moeten durven stellen?

Inderdaad ja; pas dan zal men de mogelijkheid hebben om duidelijkheid te creëren rond een aanbod van een traject naar werk dat au serieus moet genomen worden door wie hiervoor in aanmerking komt en mensen die echt niet meer in aanmerking komen voor een baan.

Is een van de hinderpalen hier niet dat in het gekende verbaal van de actieve welvaartsstaat 'werk' een oplossing biedt voor iedereen?

Ik vind dat niet. Laat ons eerlijk zijn. Voor sommige mensen biedt 'werk' helemaal geen oplossing en in

dat geval is het fout om deze mensen verder te blijven culpabiliseren. Voor andere mensen biedt werk wél een oplossing en er zijn er zeker ook die daarbij een duwtje of een aansporing nodig hebben. Maar men moet alleszins deze diagnose durven stellen en het is tijd om dit debat te beginnen.

Wat in heel het gesprek nog niet ter sprake is gekomen – en in het verbaal over de sociale economie niet direct aan de oppervlakte komt – maar er toch wel degelijk een band kan mee hebben, is alles wat men met de term EVC vat. Ziet u een mogelijkheid om 'elders verworven competenties' ergens in uw verbaal te plaatsen? Bijvoorbeeld door het certificeren van de werkervaring die doelgroepers hebben opgedaan?

Om eerlijk te zijn is dat een punt dat tot hiertoe bij ons nog niet écht grondig ter sprake is geweest. Maar het is zeker iets wat we in de toekomst moeten bekijken.

Tot slot nog een vraag over de kwestie die we hiervoor kort hebben aangeraakt, maar dan links hebben laten liggen, namelijk de vraag naar de 'echte' opbrengst van de sociale economie. In uw teksten wijst u op de noodzaak om meer wetenschappelijk onderzoek te verrichten naar instrumenten die toelaten om de kosten en de baten van de sociale economie goed in kaart te brengen. Ziet u een richting waarin dit werk zich moet ontwikkelen?

Ik vind het inderdaad heel belangrijk om de instrumenten te (laten) ontwikkelen die toelaten om het gevoerde beleid op een goede manier te evalueren. In die optiek is het zeker nodig om beter te kunnen meten wat de opbrengst is van de sociale economie en dat te doen op basis van een meetlat die aangepast is aan wat de sociale economie voortbrengt. Aan de andere kant heb ik bij deze discussie altijd een beetje een raar gevoel. Want deze redenering impliceert dat de sociale economie zich zou moeten bewijzen tegenover de reguliere economie zonder dat men voor de reguliere economie ooit gelijkaardige vragen stelt.

Oké – ik begrijp dat u feitelijk wil aangeven dat men ook serieus vragen moet stellen bij de criteria die men in de gewone economie aanlegt om 'opbrengst' te meten en dat u feitelijk vindt dat 'economie' in feite steeds 'sociale economie' zou moeten zijn. Te-

recht wat mij betreft. Maar nog een korte laatste vraag. Is de beweging rond sociale economie die nu op gang is gekomen blijvend of vreest u niet dat ze op termijn zal opdrogen?

Wel, die vraag moet in feite niet aan mij worden gesteld maar aan de sector. Het beleid kan enkel mogelijkheden creëren en dat doen wij in deze legislatuur. Maar de sector zal deze mogelijkheden moeten benutten en daarvan zal afhangen hoe lang het duurt voor dit verhaal eventueel opdroogt. Een belangrijk punt is dat de sector zal moeten afstand nemen van de zelfgenoegzaamheid die ik er soms te veel voel heersen. Anderzijds wat volgens mij zeker zal blijven doorwerken is heel het aspect 'kansengroepen'. Dat is een blijver in het debat over werkgelegenheid.

Mag men dan met een boutade zeggen dat een Minister van Sociale Economie pas succesvol is als hij of zij niet meer nodig is?

Of als hij of zij Minister van Economie is geworden?

Als allerlaatste punt. Wat is de rol van Europa in dit alles? Ik stel die vraag enerzijds met het oog op de komende wijzigingen in de werking van het Europees Sociaal Fonds en anderzijds met het oog op het concurrentiebeleid dat door Europa wordt gevoerd. Enigszins dramatisch geformuleerd kan men stellen dat in beide dossiers iets als een Zwaard van Damocles boven de sociale economie zweeft. Hoe ernstig is de dreiging dat al uw werk – in concreto

het decreet waaraan u werkt – nutteloos zal blijken omdat de (Europese) middelen zullen ontbreken of de (Europese) regelgeving een belangrijke beletsel vormt?

Spijtig genoeg is die analyse correct. In beide gevallen gaat het om een fundamentele vraag over welke keuze Europa op lange termijn zal maken. Als men een keuze maakt voor een écht sociaal beleid op Europees vlak dan is het onvermijdelijk dat Vlaanderen in de verdeling over regio's aan het rijke uiteinde zit en dat wij ons op langere termijn zullen moeten voorbereiden op de gevolgen daarvan. Het concurrentiebeleid is een ander verhaal. Wij proberen om zoveel weerwerk te bieden als mogelijk, maar de kans is reëel dat het decreet over sociale economie voor deze Europese regelgeving een brug te ver is.

De slotsom van dit alles is dus dat het succes van al uw werk niet alleen zal afhangen van de mate waarin de stakeholders in Vlaanderen reageren op uw voorstellen en of het decreet lokaal haalbaar is, maar vooral van de mate waarin Europa geen stokken in de wielen steekt.

Inderdaad.

Bedankt voor het gesprek.

Opgeschreven door Walter Van Trier